

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เพลงเป็นสื่ออย่างหนึ่งซึ่งช่วยให้มนุษย์มีความสุข ความรื่นเริงสนุกสนาน เพลิดเพลิน ช่วยผ่อนคลายความทุกข์ได้ในบางขณะ สีสานของเพลงสามารถที่จะสะท้อนอารมณ์ ความรู้สึก ออกมาให้ปรากฏแก่ผู้ฟังอย่างถูกต้อง เพลงถือเป็นยอดศิลปะในการสื่อภาษา สามารถรับรู้และเข้าใจตรงกัน นอกจากนี้แล้วลักษณะของเพลงยังสามารถถ่ายทอดจินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึกและสุนทรียภาพด้านต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น ซึ่งกล่าวได้ว่าเพลงมีบทบาทต่ออารมณ์ ความรู้สึกของมนุษย์ทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะในวัยเด็ก

นักการศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันต่างยอมรับว่า เพลงเป็นสื่อสำคัญที่จะช่วยพัฒนา ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้แก่เด็กได้ เบอ์นิเตอร์และบร็อกเคิลฮาร์ท (Burneiter and Brocklehurts, 1958, 1971 อ้างถึงใน ฉวีวรรณ โปธิ์ตา, 2530) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเพลงไว้ว่า เพลงเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษา เพราะเพลงมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงาม ด้านสุนทรีย และเสริมสร้างบุคลิกภาพของผู้เรียน

ฉะนั้นในวงการศึกษาก็ถือว่า เพลงเป็นสื่อการเรียนการสอนประเภทหนึ่งที่ครูสามารถนำมาใช้ประกอบการสอนได้ จากงานวิจัยของ ศิริพรรัตน์ พิธานสมบัติ (2521) พบว่า ครูประถมศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่า เพลงมีคุณค่าใช้ประกอบการสอนได้ดี ให้ความรู้แก่นักเรียนหลายด้าน สามารถนำไปใช้สอนได้ทุกกลุ่มประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุพิน พิพิธกุล (2522) พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการใช้เพลงประกอบการเรียนการสอน เพลงทำให้บรรยากาศในชั้นเรียนสนุกสนาน มีชีวิตชีวา ไม่เบื่อหน่ายบทเรียน สนใจบทเรียนยิ่งขึ้น เข้าใจบทเรียนได้ดีกว่าเดิมและจำบทเรียนได้ดีและจำได้นาน นอกจากนี้การนำเพลงมาประกอบการสอนยังทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้น ดังเช่น ผลงานวิจัยของ อรุณวรรณ เกตุอร่าม (2525) และสมศักดิ์ ชำนาญกิจ (2523) พบว่า การนำเพลงมาใช้ในการสอนมีผลต่อ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของกลุ่มทดลองที่ใช้เพลงประกอบบทเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้ใช้เพลงประกอบบทเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จงดี ทองใย (2526) ในการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยใช้เพลงประกอบการสอนนั้นปรากฏว่ากลุ่มทดลองที่สอนโดยใช้เพลงประกอบการสอน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ใช้เพลงประกอบการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนไม่ว่าวิชาใดก็ตามครูสามารถนำเพลงมาประกอบการสอน โดยนำเพลงมาให้เด็กเรียนร้องหรือครูร้องให้นักเรียนฟัง เพื่อนำเข้าสู่บทเรียนหรือประกอบกิจกรรมของบทเรียนหรือสรุปบทเรียนให้เด็กได้จดจำ เพราะโดยธรรมชาติแล้ว เด็กชอบเสียงเพลง ทำให้ปัจจุบันมีผู้นิยมแต่งเพลงเพื่อใช้ประกอบการสอนวิชาต่าง ๆ มากขึ้น

สำหรับ เพลงที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณธรรมสำหรับเด็กนั้นมีคนนิยมแต่งน้อยมาก การเสริมสร้างคุณธรรมนั้นควรอย่างยิ่งที่จะเริ่มทำตั้งแต่เยาว์วัย เพราะโอกาสที่จะประสบความสำเร็จมีมากกว่าวัยผู้ใหญ่ ดังคำพังเพยที่ว่า "ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก" เพราะจริยธรรมเป็นเครื่องมืออันสำคัญที่จะใช้ควบคุมความประพฤติของมนุษย์ให้เป็นไปในทางที่ดี สามารถอยู่ร่วมในโลกและสังคมได้อย่างเป็นสุข (สาโรช บัวศรี, 2527) ในอดีตที่ผ่านมาการอบรมสั่งสอนลูกหลานให้เป็นคนดีมีศีลธรรมของไทยเราก็ใช้เพลงที่เราเรียกว่า "เพลงกล่อมเด็ก" เป็นสื่อในการอบรมเรื่องศีลธรรมให้แก่เด็ก (ผะอบ โปษะกฤษณะ, 2521) เพลงสามารถช่วยกล่อมเกลาลูบนิยัยของเด็กให้เป็นคนอ่อนโยนสุ่มเยือกเย็นลง และมีคุณธรรมได้เป็นอย่างมาก (ทวีป อภิลิทธิ์, 2521) เพลงเป็นเครื่องช่วยให้เด็กเรียนศีลธรรมได้สนุกสนาน (สมน อมรวิวัฒน์, 2525 : 40 อ้างถึงใน จิตอารมณ สวัสดิขิตัง, 2526) เพลงสามารถสอดแทรกเนื้อหาสาระของคุณธรรมให้ผู้เรียนได้รับความรู้และคติธรรมโดยไม่รู้ตัวขณะที่เรียนไปร้องเพลงไปก็จะช่วยให้การสอนมีรสชาติเด็กจะมีการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา (ประคอง สุทธาร, 2530)

โหม รัตนวราภักษ์ (2531 อ้างถึงใน ดุลิต เศรษฐ, 2531) กล่าวว่า "การสอนเพลงที่เกี่ยวกับธรรมะ เพื่อ เด็กนั้น เพลงที่ดีมีความหมายต่อการสอนคุณธรรม เราอธิบายให้เด็กฟังแล้ว เด็กอาจจะลืมไป แต่ถ้าให้เด็กได้ร้องแล้วก็จะจำติดตัวไป"

จากความคิดที่กล่าวมาข้างต้นนับว่า เพลงมีอิทธิพลในการปลูกฝังคุณธรรม โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา เพลงที่ปรากฏในแผนการสอนจริยศึกษาอาจจะมีบ้างในบางเนื้อหาหรืออาจจะกล่าวได้ว่ามีน้อย ถึงแม้ว่ามีหน่วยงานหลายหน่วยงานอย่างเช่น ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ศูนย์พุทธจักรปฏิบัติธรรม (วัดธรรมกาย) และโครงการธรรมะเพื่อเยาวชนได้แต่งเพลงหรือจัดทำเพลงที่เกี่ยวกับการสอนคุณธรรม ซึ่งเพลงที่แต่งขึ้นมาส่วนมากเป็น เพลงที่ใช้สอนให้คนหันมาสนใจพุทธศาสนา ถ้าเป็นการสอนคุณธรรมส่วนใหญ่จะเป็นคุณธรรมที่มุ่งสอนให้กับบุคคลทั่วไป ไม่ได้มุ่งสำหรับเด็กโดยเฉพาะ แต่ครูก็สามารถเลือกไปประกอบการสอนได้

นอกจากนี้ยังมีเพลงที่แต่งโดยศาสตราจารย์อ่ำไพ สุจริตกุล เป็นเพลงจริยศึกษาที่แต่งขึ้นมาเพื่อใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมสำหรับเด็กโดยเฉพาะ ศาสตราจารย์ อ่ำไพ สุจริตกุล นักการประถมศึกษาดีเด่นท่านหนึ่งของเมืองไทยที่มีความสนใจและตั้งใจจริงในการที่จะปลูกฝังคุณธรรม โดยใช้ เพลง เป็นสื่อ ท่านเคยกล่าวว่า "สำหรับท่านแล้วท่านถือว่า เพลง เป็นสื่อพิเศษ เราสามารถใช้ เพลง เป็นสื่อสำคัญในอันที่ถ่ายทอดความคิดให้แก่บุคคลอื่น และถ่ายทอดคุณธรรมทั้งหลายทั้งปวงนี้โดยอาศัย เพลง และ เพลงนี้จะ เป็น เครื่องตอกย้ำและเตือนให้เขาระลึกอยู่เสมอในเรื่องของความดี"(อ่ำไพ สุจริตกุล, สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2533) จากแนวคิดเหล่านี้ เพลงที่ท่านแต่งไว้ส่วนมาก เป็น เพลงที่เกี่ยวกับการสอนคุณธรรมสำหรับเด็ก ซึ่งมีจำนวนมาก เช่น เพลงชุดไม่เห็นแก่ตัว เพลงชุดคุณธรรมเด็กไทย ลักษณะของ เพลง เป็น เพลงสั้น ๆ ง่ายต่อการร้องจังหวะและทำนองสนุกสนานมีคติสอนใจ เราใจ ให้อยากทำตาม เพลงเหล่านี้ล้วน เป็น เพลงที่มีคุณค่าที่ครูสามารถนำไปประกอบการสอน เพื่อปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็กได้

ผู้วิจัยมีความสนใจและเห็นประโยชน์ของ เพลงดังกล่าวคิดว่าน่าจะศึกษาถึงความเป็นมาของ เพลง ศึกษาวิเคราะห์ว่า เพลงแต่ละ เพลง เน้น เนื้อหาสาระคุณธรรมใดบ้าง พร้อมจัดประเภทของคุณธรรมของ เพลงว่ามีความสอดคล้องกับคุณธรรม 30 ประการ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ในข้อใดบ้าง นอกจากนี้ยังศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อ เพลง จริยศึกษาดังกล่าว หลังจากที่ทำไปประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนแล้ว

อีกประการหนึ่ง ผู้วิจัยเห็นว่ายังไม่มีผู้ใดรวบรวมศึกษาอย่างละเอียดมาก่อน เพื่อเป็นการรวบรวมและเผยแพร่ เพลงประกอบการสอนจริยศึกษาของ ศาสตราจารย์ อ่ำไพ สุจริตกุล และเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจที่จะสอนจริยศึกษาด้วย เพลงจะได้มีโอกาสเลือกใช้ เพลง ได้ถูกต้องตลอดจน เป็นแนวทางในการปรับปรุง เนื้อหาของ เพลงที่แต่งใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับจริยธรรมได้มากกว่า เดิม

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา เพลงประกอบการสอนจริยศึกษา ระดับประถมศึกษาของ ศาสตราจารย์ อ่ำไพ สุจริตกุล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของ เพลง
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะของ เพลงและคุณธรรมที่ปรากฏในเนื้อหา เพลง
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อ เพลง

ขอบเขตของการวิจัย

1. เพลงที่นำมาศึกษาใช้ เฉพาะ เพลงจริยศึกษาที่แต่งโดย ศาสตราจารย์ อ่ำไพ สุจริตกุล
2. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาลักษณะของ เพลงและวิเคราะห์คุณธรรมของ เพลง ที่สอดคล้องกับคุณธรรมตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ตลอดจนศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อ เพลงจริยศึกษา

ข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้ผ่านการตรวจปรับปรุงโดยผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว จึงถือว่าเป็นเครื่องมือที่มีความเที่ยงในการวัด การวิเคราะห์ที่เชื่อถือได้
2. คำตอบของครูและนักเรียนที่เป็นผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยถือว่าเป็นคำตอบที่ตอบด้วยความจริงใจ
3. ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของนักเรียนไม่มีผลต่อการตอบแบบสอบถาม

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ศาสตราจารย์ อ่ำไพ สุจริตกุล หมายถึง ผู้แต่ง เพลงจริยศึกษา เพื่อพัฒนาคุณธรรม สำหรับ เด็ก

เพลงประกอบการสอนจริยศึกษา หมายถึง เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับคุณธรรมมาประกอบการสอน โดยนำเพลงมาให้นักเรียนร้อง หรือครุร้องให้นักเรียนฟัง เพื่อนำเข้าสู่บทเรียนหรือกิจกรรมของบทเรียนหรือสรุปบทเรียนให้นักเรียนได้จดจำ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะ เพลงจริยศึกษาสำหรับเด็ก ที่แต่งโดยศาสตราจารย์ อ่ำไพ สุจริตกุล

การศึกษา เพลงประกอบการสอนจริยศึกษา หมายถึง การศึกษาถึงความเป็นมาของเพลง ลักษณะของเพลง สาระสำคัญที่ปรากฏในบทเพลง นอกจากนี้ยังวิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในบทเพลงว่ามีความสอดคล้องกับคุณธรรม 30 ประการ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ตลอดจนศึกษาการนำเพลงไปใช้ในการเรียนการสอน

ลักษณะของ เพลง หมายถึง จังหวะและทำนองของเพลง รูปแบบการแต่งเพลง ลักษณะ เนื้อหาของ เพลงและ เวลาหรือความยาวของ เพลง

จังหวะและทำนองของ เพลง หมายถึง จังหวะและทำนองของ เพลง ที่วิเคราะห์จากเกณฑ์ที่ว่า แต่งทำนองขึ้นเอง หรือดัดแปลงมาจากทำนอง เพลงอื่น ได้แก่ ทำนอง เพลงไทยเดิม ทำนอง เพลงไทยสมัยนิยม และทำนอง เพลงสากล

รูปแบบการแต่ง เพลง หมายถึง การแต่ง เพลง ซึ่งมีลักษณะ เป็นกลอน โคลง ฉันท์ กาพย์ และร้อยแก้ว

ลักษณะ เนื้อหาของ เพลง หมายถึง เนื้อหาที่มีลักษณะ ดังต่อไปนี้ เป็นการให้รายละเอียดในเรื่องที่ต้องการสอน หรือปลุกใจ สอนใจ ให้คิด เน้นวิธีการสอน ได้แก่ วิธีสอนแบบตรงไปตรงมา วิธีสอนโดยการเปรียบเทียบ วิธีสอนโดยอ้างจากคำสอนที่มี แต่โบราณ และสอนโดยบอกผลการกระทำ

เวลาหรือความยาวของ เพลง หมายถึง ความยาวของ เพลง ซึ่งนับตั้งแต่ เริ่มร้องเพลงจนจบ เพลง 1 เพลง

เพลงไทยเดิม หมายถึง เพลงไทยที่แต่งขึ้นอย่างมีระเบียบแบบแผน โดยใช้รูปแบบของคำประพันธ์ ตามหลักของดนตรีไทย

เพลงไทยสมัยนิยม หมายถึง เพลงที่คนนิยมร้องและฟังในปัจจุบัน เป็น เพลงที่ได้รับ ความนิยม ระยะเวลาสั้น ๆ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. เพลงลูกทุ่ง หมายถึง เพลงที่แต่งขึ้นตามหลักดนตรีสากล อาจจะมีแต่งทำนองเลียนแบบเพลงพื้นเมือง เพลงไทย หรือคิดทำนองขึ้นใหม่ ตามหลักดนตรีสากล ภาษาที่ใช้มักเป็นภาษาง่าย ๆ ที่ชาวบ้านเข้าใจ อาจจะไม่ถูกต้องตามหลักภาษาศาสตร์ หรือบางครั้งมีภาษาถิ่นแทรกเข้ามาบ้าง ตามแต่เนื้อร้องหรือสัมผัสจะพาไป

2. เพลงลูกกรุง หมายถึง เพลงที่แต่งขึ้นตามหลักดนตรีสากล มักมีการประสานเสียงตามหลักทฤษฎี โดยบันทึกไว้ด้วยโน้ตสากล แล้วประพันธ์คำร้อง เป็นภาษาไทยที่ชัดเจน งดงาม มีสัมผัสตามหลักภาษา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เป็นการรวบรวมและเผยแพร่เพลงประกอบการสอนจริยศึกษาของศาสตราจารย์ อำไพ สุจริตกุล
2. เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนในการเลือกเพลงที่มีเนื้อหาทางคุณธรรม เพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอน
3. เป็นแนวทางสำหรับปรับปรุงเนื้อหาของเพลงที่จะแต่งให้สอดคล้องคุณธรรมไว้